

אור האמת

ili

jedna mala knjižica u svijetlu istine.

Piše: Dr. Antun Savić. — Zagreb.

(Nastavak)

5. Treći princip dakle tvrdi: „Hagijografi kada govore (pišu), govore ljudskim jezikom“. Tako uči po uvjerenju Talijinu Lav XIII. u enciklici „Providentissimus“. Megjutim: Homer, Vergil, Zola itd., kada govore (pišu), takogjer govore ljudskim jezikom. To je opet činjenica, koju bi bila ludost nijekati.

Imademo dakle 2 tvrdnje, u kojima se bez ikakve restrikcije odnosno neograničeno o subjektima tvrdi isti predikat. Prema tome daje se kako za hagijografe tako za Homera, Vergila, Zolu i t. d. logički zaključiti, da između prvih i drugih, što se tiče ljudskog jezika nema razlike odnosno, da je ljudski jezik (govor), kako je konkretizovan u spisima hagijografâ s jedne strane — a Homera, Vergila itd. s druge strane — kao takav (ljudski) megjusobno s a s v i m j e d n a k. Isto je bo neograničena predikativna tvrdnja na jednoj i drugoj strani, koja se, što je najteže, baš o subjektima Homer, Vergil itd., ne da nikako zanijekati, dok je opet o hagijografima po uvjerenju Talijinu uči Lav XIII.

Sada taj inače logički zaključak, kojim se ukida svaka razlika u pogledu ljudskog jezika između hagijografâ i profanih pisaca, razmatran sa stanovišta katoličke nauke o inerranciji (nepogrješivosti) sv. Pisma, jest u jednu ruku očito krivovjerje (jeres), jer tvrdeći, da se onakav ljudski ezik nalazi u spisima hagijografâ, kakav se nalazi i u spi-

sima Vergila, Homera itd., degradira spise hagijografâ (Bogom nadahnutih pisaca) na isti niveau, na kojem se nalaze spisi jednog Homera, Vergila itd., koji, kako je poznato, upravo vrve raznim neistinama i izmišljotinama; — kod kojih došljedno ne može biti niti govora o ikakvoj, a nekmoli o apsolutnoj inercanciji, kakvu za sv. Pismo uči katolička Crkva. — U drugu ruku jest apsurd, jer tvrdeći, da onakav ljudski jezik, kakav se nalazi konkretno u spisima hagijografâ, nalazi se takogjer i u spisima Homera, Vergila itd., elevira (podize) potonje na isti stupanj inercancije, na kojemu se nalaze i spisi hagijografâ.

Ali — usprkos svega — valjalo bi *ἐκὼν ἀενόντι γε θυμῷ* prihvatiti nesamo u misli, nego i javno oboje (jeres i apsurd), odrekavši se dosadanjeg katoličkog stanovišta o inercanciji sv. Pisma, kad bi O. Taliji uspjelo i dokazati svoj 3-ći princip iz Leonove enciklike „Providentissimus“. Jer logika je logika . . . ; a što Lav XIII. govori, ne bi se moglo samo onako mimoći; tim više, što on u enciklici od početka do kraja baš ex professo raspravlja de sacra Scriptura . . . Valjalo bi dakle prihvatiti Talijin princip sa svim pošljedicama, kad bi se on mogao dokazati.

Ali on se — po našem uvjerenju, koje smo stekli proučavanjem enciklike — dokazati ne može,¹⁴ jer je Lav XIII. raspravljaajući duboke probleme o inercanciji sv. Pisma, kraj silne oštroumnosti, kojom je ovdje presegao nauku Tome i Augustina (alineja 28.), pokazao ujedno i čudesnu opreznost, birajući izraze, iz kojih se može izvesti samo pravovjerna nauka o nepogrješivosti sv. Pisma; dok nema niti govora o tom, te bi se iz njih mogao izvesti princip Talijin, koji je opet po svojoj naravi tako pruživ, te se iz njega logičnom konsekvencijom dadu izvesti najveće bludnje, koje upravo ruše svaku pravu inercanciju Biblije (à la razni miti, legende, romani i t. d., što ih je na temelju tog principa O. Talija i de facto stao uvoditi u sv. Pismo).¹⁵

¹⁴ Zato ga O. Talija nije niti kušao dokazivati — nego ga je samo snažno „pretpostavio“. Isp. „Errores itd.“ str. 33. i gore str. 46.

¹⁵ Isp. rasprava „Cap. II. et III. Geneseos“ u Bog. Smotri god. 1914. br. 3., str. 238., 240., 246., br. 4. str. 343., 346. odnosno istoimena netom izdana (bez crkvenog i redovničkog imprimatur-a) brošura (8°, 1—127) str. 12., 14., 20., 24., 27. u svezi sa „Errores itd.“ str. 33.—40.

To je jedno, što pripadom konstatiramo o 3-ćem principu Talijinom.

S druge strane opet nema sumnje, te su sv. pisci (hagi-jografi) odnosno Duh Sveti, koji preko njih govoraše, takogjer morali upotrijebiti neki ljudski način govorenja u spisivanju svetih knjiga, jer ih inače ne bismo mogli razumjeti.

Što dakle?

Na očigled svega ovoga, ukazuje se potrebno treći princip Talijin malo dublje ogledati, jer je jasno, te on krije u sebi neke teške dvoličnosti.

Ali koje i kakove?

Da ih odredimo i pokažemo u jasnom svijetlu, valja nam prije svega znati, što je ljudski jezik i koje su njegove konstitutivne strane in concreto.

6. Ljudski jezik i njegova temeljna razdioba.

Normalni ljudski jezik (govor) — o kojem se ovdje radi — jest izricanje misli i ideja izvanjskim znakovima (signa): riječima, odnosno (u našem slučaju) pismom. Inače riječ i pismo mogu se permutirati. Razlika je bitna u tom, što verba volant, scripta manent.

U ovakovom normalnom ljudskom govoru, bio on izražen živom riječi ili pismom, nalazi se uvijek uključena neka namjera (sa stanovitim ciljem ili svrhom), po kojoj se on onda dijeli na dvije različite (temeljne) strane: istinitu i neistinitu (lažnu). — Da te dvije strane zaista postoje u normalnom jeziku (pismu), tako je jasno, te je to suvišno dokazivati. Konstatiramo samo činjenicu, te se jedna i druga strana dade izraziti i u praksi (in concreto) izražava se na nebroj načina: u formi proze i poezije, načinom pučkim i znanstvenim, stilom jednostavnim, srednjim, visokim i uzvišenim itd.

Na koju stranu koji govor (spis) in concreto spada, može se manje više lako odrediti iz sadržaja odnosnog govora (spisa), koji nam ujedno otkriva i pravu namjeru piščevu i svrhu njegova djela — u slučaju, te nam ona nije već od prije poznata. Naravno, ako je pisac namjeravao neistinu (laži) — u kojegod svrhu — bilo kazati ili pisati, onda takova namjera ne može u činiti, te dotični neistiniti ili izmišljeni sadržaj (izvještaj itd.) ne bi po tom bio doista neistinit i izmišljen, odnosno

te bi bio sadržajno u kojem god pogledu istinit. *Falsum manet falsum*. Zato n. pr. niti historički romani niti religiozni miti itd., koji svi očito spadaju na neistinitu stranu ljudskog govora, ne mogu nikada biti historička ili religiozna istina, niti mogu takovu zastupati. To je jasno, jer namjera piščeva, pa makar on ne znam kako i namjeravao i izmišljavao, niti ima niti može imati snage, da mitima, ili romanima dade karakter religiozne ili historičke istine, koja bi se tobože pod njihovim obvojem krila. Mit ostaje mit, a historički roman ostaje historički roman — jedno i drugo tamna noć — koja je nesposobna, da zastupa u svojem obvoju svijetlost historičke ili religiozne istine!

Istina i neistina! To su dakle dva temeljna načina ljudskog jezika, koji ga karakterišu, in concreto — očitovao se on živom riječi ili pismom. Oba tako nužno spadaju na nj (in concreto), te bi zanijevajući jedan od njih, odmah nastala najveća konfuzija u ljudskom društvu i literaturi. Ili bi naime sve bilo neistina (laž) na svijetu ili sve istina; pa i mitski olimpski bogovi bi oživjeli. Ali jedno i drugo je apsurdno. Štoga razloga valja ih takodjer neprestano i razlučivati.

Tim, što smo kazali, da obje strane nužno spadaju na ljudski govor in concreto, nijesmo kazali, da ljudski jezik mora u praksi neistinu govoriti (pisati). Ne — i Bože sačuvaj! Konstatirali smo samo činjenicu, koja u praksi postoji. Zašto? To je jamačno tajna istočnoga grijeha. Ali s tom činjenicom valja in concreto računati i neprestano je na oko držati, tim više, što se prema Psalmu 11, 2—3: *Diminutae sunt veritates a filiis hominum* čini, te u običajnom jeziku ljudskom, očitovao se on živom riječju ili pismom, nekuda prevladava neistinita (lažna) strana.

Ljudski jezik imade dakle dvije konstitutivne strane: istinitu i neistinitu (lažnu), koje na nj in concreto nužno spadaju.¹⁶

¹⁶ K neistinitoj (lažnoj) strani ljudskog jezika valja pribrojiti kao neku posebnu podvrstu, jezik (govor), kojim se bilo živom riječju ili pismom služe umobolnici. Razlikuje se pak ovaj govor od normalnog neistinitog (lažnog) ljudskog govora poglavito tim, što mu fali namjera, koja je inače uključena u normalnom govoru. — Spominjemo ovo zaradi toga, da uzmognemo kasnije tim bolje razumjeti neke tvrdnje Talijine o *hagijografima*, koje stoje u uskoj svezi s ovakvim ljudskim govorom.

Tom konstatacijom je ujedno dana i jedina prava i istinita analiza ljudskog jezika. Svaka druga analiza, koja bez obzira na ovu temeljnu (analizu) ljudski jezik kao takav dijeli na razne načine, bila ona na oko još finija i oštroumnija, mora da je u svijetlu istine i znanosti jednostavna varka — ad decipiendum per aequivocationem instituta — koja se lako daje reducirati na ova dva temeljna načina, a multiplicirati na bezbroj. — Slična varka je po tom i Talijina analiza, koja takogjer bez obzira na ovu temeljnu razdiobu, dijeli ljudski jezik kao takav na slijedećih „5 načina“ : akomodativni, aproksimativni, dubitativni, pojetički i znanstveni — i koja već na prvi pogled u svijetlu znanosti ne može vrijediti ništa, a to već za to, jer spominjući govor znanstveni (i aplicirajući ga in theoria na sv. Pismo), ne spominje govor pučki (istiniti) — sermo vulgaris, kojim, se, kako uči Lav XIII. i uopće je poznato — κατ' ἐξοχήν služi in concreto sv. Pismo; isto tako navodeći govor pojetični ne navodi u istom smislu i govor prozajični, u kojem se očividno nalazi barem 75% cjelokupnog teksta sv. Pisma. O znanstvenoj dakle analizi nema tu niti govora. — U kolikom se je pak opsegu Talija tom „analizom“ ogriješio o istinu, može se izmegju ostalog (što ostavljamo za specijalnu raspravicu) razabrati najbolje iz činjenice, što je on govorom „aproksimativnim“, t. j. in concreto neistinitim (lažnim), nazvao onakav govor sv. Pisma, gdje sv. pisci nešto apodiktički tvrde i to ne samo o brojevima, nego i o mjestima, vremenu i t. d. Tako n. pr. zove on samo aproksimativnim govorom tvrdnju sv. Ivana evanđeliste, gdje ovaj kaže, da se je jedan dogagjaj zbio 6 dana prije Pashe; isto tako mu je samo aproksimativno (t. j. in concreto lažno) rečeno, kad sv. Matej i Marko za drugi dogagjaj kažu, te se je zbio 2 dana prije Pashe. Aproksimativne su mu takogjer tvrdnje o mjestima Jerusalem, Betanije, Betfage, i t. d.¹⁷ Slično kao da ja kažem („aproksimativno“), te je kraj hrvatski Franjo Josip I. bio 1892. u Varaždinu, mjesto 1895. u Zagrebu.

Mimoiłazeći dakle temeljnu analizu ljudskog jezika, ogriješio se je Talija svojom, kako je sam naziva, „oštrom analizom“¹⁸,

¹⁷ Isp. „Errores“. Str. 43—4 u svezi sa str. 24—5. i 36—7.

¹⁸ Ib. str. 35.

očito i o znanost i o istinu, pa mu zato pred forumom jedne i druge ne može ona ništa vrijediti. — Jasno je po tom, da svaka analiza ljudskog jezika kao takvog mora respektirati njegovu temeljnu razdiobu, kojom se on dijeli na stranu istinitu i neistinitu.

Ako se sada pita: imade li možda izmegju ova dva temeljna načina ljudskog jezika kakova sredina? — odgovoramo: in abstracto nema, jer normalni ljudski govor po namjeri, koja je u njem uključena, valja da bude ili istinit ili neistinit (lažan). Ali in concreto može se desiti i često dešava se okolnost, da neka riječ imade dva ili više značenja. Sad, ako takova riječ bude subjekat ili predikat u izreci, onda nastane slučaj, da izreka imade dvostruki (ili višestruki) smisao, od kojih je eventualno (u svijetlu katoličke nauke) samo jedan istinit, a drugi su odnosno više njih neistiniti (lažni). Takova izreka zove se onda dvolična, jer se prema značenju subjekta ili predikata može uzeti ovako ili onako. Ako stoji sama za sebe, ne može se glede njezinog pravog smisla in concreto ništa pozitivna odrediti, jedino daje se o njoj theoretice raspravljati i različiti smisao razlučivati. Ali, ako se ona nalazi u kontekstu s drugim izrekama — navlastito kao princip — onda se njezin pravi smisao može lako po pravilima hermeneutike o kontekstu odrediti — tim laglje, što je praktičnom aplikacijom takova in abstracto dvoličnog principa (izreke) autor prisiljen (makar kako inače bio oprezan u pisanju), napokon izdati svoje pravo mišljenje. Ustanovili smo tako n. pr. iz konteksta i praktičnih aplikacija pravi smisao prvog principa Talijinog, koji je takogjer izreka dvolična — istaknuvši kod toga ujedno i nesmisao, koji bi princip imao, kad bi se uzeo u odnosnom 1-vom smislu (ex nihilo nihil — niti bi se naime mogla praktična teorija graditi na onom, što je netko izostavio).¹⁹ — Kada se dakle sve razjasni — i otkrije iz sadržaja govora (spisa) prava namjera autorova, — onda se i takav dvolični govor (princip, izreka itd.) resolvira ill na istinitu ili redovno na neistinitu stranu, tako te sredina izmegju istine i neistine (laži) i opet ostane prazna. Kažemo redovno na neistinitu stranu, jer je već a priori jasno, te se inteligentan čovjek (a nekmoli filozofski oštrouman!) ne će dvoličnim govorom (principom) odnosno s tkvim, koji je s jedne strane istinit, a s druge strane neistinit (lažan),

¹⁹ Isp. gore str. 50.

služiti u svrhu, da s pomoću neistinite (lažne) strane protura istinitu (to bi bio znak silne ograničenosti — i budalaštine), nego za to, da s pomoću istinite strane protura neistinitu (što je doduše pothvat žalostan i po sebi nedostojan — ali ipak svjedočanstvo za inteligenciju i intenzivno razmišljanje u individua).²⁰

7. Pošto smo sve ovo razjasnili, ogledajmo sada u tom svjetlu 3-ći Talijin princip: „Hagijografi, kada govore (pišu), govore ljudskim jezikom“. — Na prvi pogled zapažamo dvoličnost u predikativnoj tvrdnji: (hagijografi) govore (pišu) ljudskim jezikom. Ta se naime uslijed dvostranosti ljudskog jezika daje theoretice razlučiti na ova 3 smisla:

- a) Hagijografi — govore (pišu) istinitom stranom ljud. jezika,
 b) „ „ „ „ neistinitom „ „ „
 c) „ „ „ „ čas ist. čas neist. „ „ „

Zaradi toga izlazi naravno i čitavi princip theoretice dvoličan.

Amfibolija (dvoličnost) njegova tim je veća, što je u kršćanskom i evropskom svijetu i subjekat njegov „Hagijografi“ takogjer izraz dvoznačan, te znaменуje a) sv. pisce, koji pišu pod utjecajem Božanske inspiracije kao orugje Duha Svetoga, i b) obične ljude, koji pišu životopise svetaca, legende i slično. Tako n. pr. (da ne idemo u stranu literaturu) zove naš crkveni historik dr. Ritig hagijografima: Bollandiste i Farlattia.²¹ — Ovo potonje značenje pače prevladava u rječnicima i navodi se obično na prvom mjestu.²²

Prema tomu daje se uslijed dvoznačnosti i subjekta i predikata ova tvrdnja, t. j. cijeli 3. princip, theoretice napokon razlučiti na ovih šest smisala:

- a) Hagijografi kao orugje Duha Sv. govore istinitom stranom ljudskog jezika
 b) „ „ „ „ „ „ neistinitom „ „ „
 c) „ „ „ „ „ „ čas ist. čas neist. „ „ „
 d) „ „ obični ljudi „ „ istinitom „ „ „
 e) „ „ „ „ „ „ neistinitom „ „ „
 f) „ „ „ „ „ „ čas ist. čas neist. „ „ „

Tako theoretice. Ali in concreto (kao tvrdnja, koja se odnosi na spise hagijografâ), ukazuje nam se ovaj princip u svjetlu katoličke nauke već na prvi pogled ne-

²⁰ Kaže jedan učeni pisac: „Daemonis ingenium est ambigue loqui.“ Cf. Hummelauer, In Genesin p. 152.

²¹ Isp. Bog. Smotra 1912. br. 2. str. 169.

²² Isp. Tommaseo-Bellini, Dizionario della lingua italiana Vol. I. p. 272. col. c., Torino 1861.

istinit (lažan), a to zato, jer tvrdeći jednostavno bez ikakve distinkcije: Hagijografi – govore (pišu) ljudskim jezikom — hoće kazati: Hagijografi govore (pišu) onakovim ljudskim jezikom, kakav se on in concreto — u spisima ljudskim — ukazuje ili jest. Konstatirali smo pako gore, da ljudski jezik in concreto imade 2 strane: istinitu i neistinitu (lažnu), koje obje nužno spadaju na nj. — Prema tome ih dakle predikativna tvrdnja — izražena bez ikakve distinkcije, obje nužno i tvrdi, jer kad ne bi tako bilo, onda bi ih s istog razloga (kako spomenusmo) morala i nužno jednu od druge razlučiti. O tom razlučivanju pak nema u tvrdnji principa niti slova. — Dakle ih zajedno tvrdi. Tom pako tvrdnjom — sasvim naravno — isključuje se ono značenje riječi (subjekta): Hagijografi, koje bi joj inače po crkvenoj nauci o postanju sv. Pisma i pripadalo, t. j. sv. pisci kao orugje Duha Svetoga — a uključuje ono drugo, t. j. obični ljudi, pisci legendi i t. d., s kojim onda predikativna tvrdnja može biti u potpunom skladu.

Tako dakle stoji stvar sa Talijinim principom in concreto. — Iz svega jasno proizlazi, te bi on (kad bi mislio ozbiljno govoriti o pravim nadahnutim piscima) morao izriječkom ili ekvivalentno s jedne strane isključiti neistinitu stranu ljudskog jezika iz svog principa, a s druge strane isto tako istaknuti na zgodan način samo i jedino ono značenje riječi Hagijografi, koje joj inače u smislu crkvene nauke o postanju sv. Pisma pripada. Drugim riječima valjalo bi cijeli princip od prilike ovako formulirati: „Hagijografi, odnosno Duh Sveti, koji preko njih govoraše, mogao se je poslužiti i poslužio se je jedino istinitim načinima ljudskog jezika.“ Tim bi bila uklonjena svaka dvoiličnost i izražena čista crkvena nauka, odnosno nauka, koju uči Lav XIII. u enciklici „Providentissimus“ o postanju i o nepogrešivosti Svetih Knjiga. Toga megjutim O. Talija nije učinio. Zašto? — Da je naime on ovako jasno i nedvoumno formulirao svoj princip, odsjekao bi si svaku mogućnost, da s njegovom pomoću uvodi u sv. Pismo s jedne strane u historijsko-znanstveni dio njegov razne aproksimativne = neistinite (lažne) govore, odnosno legende, epe i romane, a s druge strane u religijozno-moralni dio razne mite. Tã to bi svakome upalo u oči — s jedne strane

Duh Sveti i samo istinita strana ljudskog jezika u spisima hagijografâ — a s druge strane aproksimativni ili u običnim rukavicama: neistiniti (lažni) govor, odnosno govor u formi mita, legendi, romana i t. d. = stovarišta neistinâ (laži) i izmišljotinâ. *Opposita iuxta se posita eo magis elucescerent.* — Dok se je ovako, ne govoreći s jedne strane sasvim ništa niti o Duhu Svetom niti, bilo izrijeком ili ekvivalentno, o jedino istinitoj strani ljudskog jezika, a s druge strane neprestano naglasujući ime Lava XIII. i jednostavno „ljudski jezik“ — lako moglo s pomoću raznih latinskih termina à la aproksimativni itd., prokriomčariti u sv. Pismo sve, što god se je htjelo (pače i samu — solam — neistinu), a u ime tobožnje znanosti (*falsi nominis scientiae*) — i na račun Lava XIII.

Smisao dakle 3-ćeg principa Talljina na očigled svega ovoga in concreto sam po sebi jest ovaj: „Hagijografi (= obični ljudi), kada govore (pišu), govore ljudskim jezikom (= istinitim i neistinitim (lažnim.) — Ali, jer je već a priori jasno, te Talija nije svoj dvolični princip postavio zato, da s pomoću njegove neistinite strane protura istinitu (to bi naime bio, kako rekosmo, znak silne duševne ograničenosti u individua), nego (jer drugo sad ne preostaje) zato, da s pomoću istinite strane protura neistinitu (što je samo po sebi žalosno, ali ipak znak ne male inteligencije u čovjeka), to smijemo mirne duše „ljudskom jeziku“ u njegovu 3-ćem principu podati ono značenje, do kojega je Taliji kao inteligentnom čovjeku u takvom slučaju i najviše moglo stati i de facto stalo bilo (ali ga pred sudištem Crkve nije smio javno spominjati). Drugim riječima: mi smijemo već a priori na račun inteligencije O. Talije (jer nam u toj teškoj dilemi sada drugo ne preostaje) dvoličnoj predikativnoj tvrdnji njegova 3-ćeg principa odrediti in concreto ovaj jednoličan smisao: „Hagijografi (= obični ljudi), kada govore (pišu), govore ljudskim jezikom (= neistinitim). — S ovako odregjenim smislom predikativne tvrdnje stoji onda u potpunom skladu i — a posteriori — Talljina gore spomenuta analiza ljudskog jezika na 5 načina, što ju je on poduzeo baš na temelju ove predikativne tvrdnje i u kojoj on daje najveću važnost samo govoru t. z. aproksimativnom, za koji smo gore jasno ustanovili, da je = neistinitom (lažnom) govoru. O tom, naime „aproksimativnom“

govoru, on ina široko raspravlja i — što je glavno — njega jedinog praktično aplicira na pojedine izvještaje biblijske,²³ dok o ostale 4 vrste (govoru akomodativnom, dubitativnom, pojetičnom i znanstvenom) raspravlja tek manje više u kratko, i — što je glavno — ne navodi za njih niti jednog konkretnog primjera iz sv. Pisma, što je najbolji dokaz, te mu za njih, u koliko bi možda koji od njih mogao zastupati istinitu stranu ljudskog govora, praktično nije stalo bilo.²⁴

8. Pošto smo ovako izjasnili najtežu stranu u 1. i (navlastito) 3-ćem Talijinom principu, otkrivši njihovu dvoličnost in theoria, i određivši im pravi smisao, koji im pripada in concreto, preostaje nam sada još, da odgovorimo na jedno pitanje, koje nam se nadaje iz teksta 1-vog odnosno 2-gog principa, a to je pitanje: što se imade razumijevati pod „stvarima“, za koje se u 1.-vom principu kaže, da nijesu korisne odnosno u 2-gom, da (kao takove) ne spadaju na naše spasenje, a ipak se nalaze konkretno u sv. Pismu (jer o njima „hagijografi pišu“)? — Odgovaramo: Imadu se razumijevati oni izvještaji (djelovi) sv. Pisma, koji se odnose na historiju, hronologiju, geografiju i u opće na one stvari, koje inače čine predmet profanih znanosti (astronomija, fizika, statistika i t. d.).

Kako to i zašto? Eto!

Talija, kako se iz njegove knjižice jasno razabira, dijeli (kao i drugi pisci) cjelokupni sadržaj sv. Pisma na dvoje: a) na stvari, koje spadaju na vjeru i moral — „ad fidem et mores“²⁵ i b) na stvari, koje spadaju na povjest i u opće na znanosti, koje smo netom spomenuli.²⁶

²³ Isp. „Errores itd“ str. 36—38. i str. 41—44.

²⁴ Ib. str. 35. ss. — Pripadom spominjemo, te se i od ta 4 govora, prema definicijama odnosno opisima, što ih je Talija o njima ostavio, dadu lako, neki sasvim (dubitativni), a neki djelomično (pojetični i znanstveni) reducirati na neistinitu stranu. Jedino govor t. z. akomodativni (inače posve različit od onoga, što se u hermeneutikama zove „sensus accommodativus“) dade se prema Talijinom opisu (megju 4-com relativno najopširnijem) reducirati na istinitu stranu; ali to je opet onaj govor, o kojem Talija sam (ne navedavši doduše prave dokaze) tvrdi, te je „prama znanstvenim rezultatima — pogriješan od prve riječi do zadnje“; prama tome nije nam za sada sile u tom ga pobijati. Glavno je za sad, što on za ta 4 govora ne navodi niti jedan konkretan primjer iz sv. Pisma.

²⁵ Isp. „Errores i t. d.“ str. 5.

²⁶ Ib. str. 6. ss.

Sada, dok on u jednu ruku o onim prvima (stvari vjere i morala) u ovoj knjižici sasvim ništa ne raspravlja, tek ih mimogredce spominje (i u 2-gom principu na njih aludira sa onim „i“ pred „tada“)²⁷ — dotle u drugu ruku neprestano govori i raspravlja o raznim (tobožnjim) bludnjama historičkim i u opće znanstvenim (errores historici et scientifici) u sv. Pismu; pa i naslov knjižice glasi „Errores scientifici et historici“ u nadahnutim knjigama.

Te (tobožnje) bludnje („Errores“) preduzeo si je on onda u svojoj studiji „svesti u sklad“ — „sa nepogrješivosti Biblije“.²⁸ — Da to postigne, „postavio“ je eto „3 principa“²⁹, od kojih u 1-vom (odnosno u 2-gom) ističe stvari, koje nijesu korisne, odnosno, koje kao takove ne spadaju na naše spasenje — a nalaze se konkretno u sv. Pismu. — Sada, budući da su ti principi postavljeni baš ad hoc, da se s pomoću njihovom praktično riješe spomenute i historičke i uopće znanstvene poteškoće („errores“) u sv. Pismu, to ne može biti nikakove sumnje, te se pod tim stvarima mogu (odnosno imadu) razumijevati samo i lihi historijski, hronološki i uopće znanstveni izvještaji sv. Pisma, jer samo u njima dolaze navodne historičke i uopće znanstvene bludnje, koje se imadu s pomoću tih principa praktično riješiti — a to tim više, što osim tih izvještaja (odbrojivši one, koji se odnose na vjeru i moral i koji bez sumnje i jesu korisni i kao takovi etiam ratione necessitatis spadaju na naše spasenje), drugih stvari niti nema u sv. Pismu. Dakle ili se razumijevaju ti historijsko-znanstveni izvještaji ili nikakovi. Ali, ako nikakovi, čemu onda principi?³⁰

Pošto smo ovako nedvournno ustanovili, što se imade u 1-vom odnosno u 2-gom principu razumijevati pod stvarima, koje nijesu korisne, odnosno koje kao takove ne spadaju na

²⁷ Ib. str. 33.

²⁸ Ib. str. 31.

²⁹ Ib. str. 31.

³⁰ Zašto O. Talija izvještaje t. z. historijsko-znanstvene sv. Pisma smatra kao takove koji nijesu korisni, odnosno koji kao takovi ne spadaju na naše spasenje, ne marimo ovaj čas ispitivati. Nama budi u tom mjerodavna nauka sv. Pavla (i zdravog razuma), koji uči, te je čitavo sv. Pismo korisno za spasenje 2. Tim. 3, 14.—17.; inače nam ga ne bi Gospodin Bog sigurno niti dao.

naše spasenje, a nalaze se konkretno u sv. Pismu, smijemo sada (a bitće i dobro) 1-vi i 2-gi princip u smislu ove nove konstatacije suplirati, uklonivši kod toga takogjer defektivnu stilizaciju 2-gog principa, odnosno istaknuvši izrijekom ono, na što se sa onim „i“ pred „tada“ jasno aludira.

Dakle :

1. Hagijografi nijesu namjeravali (u svojim spisima) (po)učiti nas (istinito, u onom), što nam nije korisno za spasenje (odnosno, što kao takovo ne spada na naše spasenje = stvari historijske i u opće znanstvene)“.

2. Mi možemo i ne shvatiti hagijografe [ne samo tada, kada oni pišu o stvarima, koje su korisne, odnosno, koje kao takove spadaju na naše spasenje = stvari vjere i morala; nego] i tada, kada oni pišu o stvarima (koje nijesu korisne, odnosno), koje (kao takove) ne spadaju na naše spasenje (= stvari historijsko-znanstvene), pa takovo naše (ne) shvatanje možemo naći u oprečnosti s drugim naukama“.

(Nastavit će se.)

